

ДВС:

НОВИЙ СТАТУС ТА ЗАКОНОДАВЧІ НОВАЦІЇ

Г. В. Стаднік

голова Державної виконавчої служби

Реформи – це завжди зміни, зміни, що покликані змінити звичне минуле на ефективне майбутнє. Зміни також не завжди означають, що те, що залишається в минулому, було поганим чи не ефективним. Отриманий досвід, усвідомлення помилок, бачення нового є підґрунтям усіх перемін. Час змін настав і для адміністративної реформи, що, в свою чергу, дає поштовх для проведення реформ у сфері виконання судових рішень. Передусім ці зміни торкнулись статусу самої служби. Відтепер ДВС – центральний орган виконавчої влади з відповідними повноваженнями, якому надано більше самостійності, хоча й залишається підпорядкованим Міністерству юстиції України.

Зміни ззовні обов'язково призведуть до змін всередині. На мою думку, реформи ДВС були необхідні. Першим кроком до реформ було прийняття в новій редакції одного з наших базових законів «Про виконавче провадження». Наступні кроки будуть по вдосконаленню системи зсередини. Безумовно, будуть внесені зміни до структури ДВС, внутрішніх документів, можливі зміни до певних нормативних актів, будуть проведені зміни на місцях.

Виділення ДВС в окрему структуру обов'язково позитивно вплине на свідомість людей, на їх сприйняття цього органу як окремої потужної структури,

Відтепер ДВС надано більше самостійності, що забезпечить ефективне виконання судових рішень

що має статус центрального органу виконавчої влади, здатного захистити їх права і відстояти їх інтереси. Новий статус, нові повноваження, нові підходи до виконання обов'язків, в свою чергу, спонукатимуть сторони виконавчого процесу більш серйозно і виважено ставитись до її працівників (виконавців) і служби в цілому. Це підвищить якість та ефективність виконання судових рішень.

Крім того, виділення ДВС в окрему службу є позитивним і в плані оперативного впливу та швидшого реагування на порушення закону працівниками державної виконавчої служби з боку безпосередніх керівників, так як механізм притягнення керівного складу до відповідальності значно спроститься. Ми стали

самостійними як щодо використання коштів для забезпечення функціонування ДВС, так і використання витрат виконавчого провадження.

Одна з головних проблем українського судочинства – виконання судових рішень. Ця проблема не сьогоднішня, і її можна розділити на декілька важливих складових. По-перше, це відсутність дієвого механізму притягнення до відповідальності за невиконання судових рішень. Незважаючи на те, що і Конституція України, й інші закони передбачають таку відповідальність, на сьогодні її фактично немає. Саме тому в новій редакції Закону України «Про виконавче провадження» та Кримінальному кодексі України й була передбачена відпові-

дальність для фізичних осіб, що не виконують судові рішення. Зрозумійте, проблема не в тому, що погано виконує свої обов'язки виконавча служба чи окремі виконавці, а в тому, що суди виносять рішення, але відповідальності за їх невиконання на сьогодні у нас не існує.

По-друге, це дія в нашій державі різного роду мораторіїв. Коли, наприклад, підприємства паливно-енергетичного комплексу, трубопровідної та суднобудівної галузі для нас закриті – й Державна виконавча служба не має права стягувати з них борги. Єдине, на що ми спромоглися ще два роки тому, так це добилися можливості стягувати з цих підприємств заборгованість із заробітної плати. Щодо іншого проблема залишається. Це визнає, до речі, і Європейський суд з прав людини, говорячи, що в Україні на сьогодні існує дивна система правосуддя, коли є вищий закон – Конституція, і в той же час є підзаконні акти, які чомусь мають вищу юридичну силу. Мова про той же мораторій, дія якого закінчилася першого січня 2011 року, але Верховна Рада одразу ж прийняла новий закон щодо такого мораторію, але Президент наклав на нього вето. Після чого в парламенті був зареєстрований черговий проект цього закону й Верховна Рада проголосувала за мораторій до 2013 року та Президент підтримав його.

Хотів би виділити й ще одну проблему – це менталітет наших громадян, їх небажання платити за тими борговими зобов'язаннями, які в них виникли, або сплачувати адміністративні штрафи. Тобто це не проблема якості роботи виконавчої служби. Вона має лише констатувати факт виконання й, за потреби, займатися примусовим виконанням, для чого ДВС і створена. У нас же виходить так, що добровільно сплачується не більше 10 відсотків боргів. Як на мене, це проблема також і самого суспільства, й тут потрібно змінювати менталітет гро-

мадян щодо обов'язковості виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб), а також розуміння невідворотності державного примусу щодо їх виконання.

Ну й четверта проблема це, як я вже зазначав, недосконалість попереднього Закону України «Про виконавче провадження». Він був прийнятий ще в 1999 році й, зрозуміло, потребував суттєвих коректив. І тому восени минулого року до нього й були внесені відповідні зміни. Вважаю, що основні норми, які визначені в цьому законі, допоможуть нам працювати більш ефективно, якісно. На сьогодні процент виконання судових рішень у нас (за завершеними виконавчими документами) складає 67 відсотків. А при плані стягнення виконавчого збору в 2010 році в 110 мільйонів гривень було стягнуто коштів на суму 203 мільйони, тобто ми перевиконали план на понад 90 відсотків. Загальна ж сума стягнення грошових коштів за минулий рік склала 8 мільярдів 372 мільйони. Також існує 20 відсотків виконавчих документів, рішення у яких сьогодні не виконуються в зв'язку з дією згаданого мораторію.

Ми хочемо позбутися радянських анахронізмів і, як показав досвід минулих часів, та практика, що існувала, не принесла позитивного результату. Варто зауважити, що система підпорядкування ДВС судовій системі залишилась в Республіці Білорусь, а в більшості держав це – окремий орган, що опікується виконанням судових та інших рішень. І з моєї точки зору, цей орган має бути незалежним, оскільки виконавчі дії можуть відбуватися стосовно будь-яких юридичних, фізичних осіб, посадовців та державних органів. Крім того, держава забезпечує примусове виконання не тільки рішень судів, а й інших органів та посадових осіб.

Необхідно відзначити, що протягом останніх 11 років держава спрямо-

вує свою політику щодо виконання рішень саме розвиваючи державну виконавчу службу, як єдиний орган виконавчої влади, функціями якого є примусове виконання, тому ідея підпорядкування державних виконавців до судової гілки влади призведе до втрат здобутків, які є на сьогодні.

Зазначу й інше. На сьогодні у нас на кожного виконавця в місяць припадає до 1000 виконавчих документів, в 1999 році лише до 10. Тому, вважаю, від підпорядкування ДВС судовій системі результативність не зміниться. До того ж, сьогодні сама судова система не в змозі буде, проводячи свою реформу, ще й відповідно проводити реформу системи виконання судових рішень. Нам би хотілося лише, щоб суди, постановляючи рішення, розуміли його подальше виконання, враховуючи тонкощі Закону України «Про виконавче провадження» та інших законів та підзаконних актів, які діють в нашій державі, а також ретельніше розглядали подання державних виконавців щодо притягнення до відповідальності за невиконання судових рішень, де ми не завжди з ними знаходимо консенсус.

Восени минулого року було прийнято зміни до Закону України «Про виконавче провадження». Зрозуміло, що готуючи зміни до Закону України «Про виконавче провадження», ми найперше прибрали анахронізм – про надання боржникові терміну добровільного виконання, який був закладений у попередньому варіанті цього закону. Що таке добровільне виконання? Це коли боржник після винесеного судового рішення про стягнення з нього боргу одразу самостійно його виконує, не чекаючи застосування до нього державного механізму виконання, але це – в ідеалі. У нас же шукаються всі шляхи, щоб відтягнути цей момент. Та й судові рішення не одразу надходять до боржника, а є ще право на апеляцію і безліч ін-

ших можливостей зловживати правом задля затягування виконавчого процесу. Тобто в будь-якому випадку проходить певний час, до того, як документ потрапляє до державного виконавця чи по ньому починають вчинятись виконавчі дії. Останній, при тому, ще й зобов'язаний надавати боржнику термін для добровільного виконання, що давало можливість боржнику оскаржувати дії державного виконавця до суду, зокрема щодо невчасного отримання постанови про відкриття виконавчого провадження, продовження терміну добровільного виконання. Тоді починалася судова тяганина, яка надавала боржнику час для, так би мовити, приховування або взагалі відчуження майна.

Зараз ми цю норму повністю прибрали. У зв'язку з цим хочу попередити всіх боржників – якщо суд виніс рішення, то бажано сплатити ці борги ще до того, як виконавчий документ "зайде" до нас. Зі свого боку, ми нікого попереджати не будемо, бо ми вважаємо – суд був, суд і попередив.

Зміни в законі й стосувалися скарг на дії державних виконавців. За попередній рік департамент у середньому розглянув 20 тисяч звернень, у тому числі і скарг. Проте цей напрямок роботи лише відволікає нас від головного – контроль, координація та вдосконалення виконання рішень (деякі скарги, зрозуміло, розглядаються по кілька років). За новим законом скарга на дії державного виконавця від боржника розглядатиметься лише судом, а скарга вже від стягувача, наприклад, стосовно того, що виконавець зволікає з виконанням рішення, розглядатиметься вже в нашій службі і відповідних територіальних підрозділах ДВС, оскільки тут можуть бути корупційні чинники.

Іншим прогресивним моментом є те, що ми знову повертаємо комісійну торгівлю стосовно конфіскації. Ми хочемо,

щоб те майно, яке конфіскується на користь держави, реалізовувалося прозоро. На сьогодні вся інформація щодо цього розміщується на сайті Міністерства юстиції України. Раніше це робилося з допомогою оголошень, які, як правило, розміщувалися в газетах, що виходять накладом 100 – 1000 примірників, і всі вони однією особою одразу ж викуплялися. Ми це все зробили для того, щоб людина, яка бачить на сайті інформацію про якусь потрібну їй річ, могла її придбати абсолютно прозоро. Якщо раніше торгуюча організація отримувала 20 відсотків винагороди за свої послуги, то зараз ми його зменшили до 15 відсотків.

Важливим кроком є і впорядкування фінансових розрахунків з торгуючими організаціями. Якщо раніше останні отримували на свій депозит кошти від реалізації конфіскованого майна, а виконавчій службі їх не перераховували, то на сьогодні всі кошти від реалізації конфіскації одразу ж надходять на рахунок Державної виконавчої служби, а торгуюча організація, в свою чергу, отримує лише комісійну винагороду.

Також зменшені можливості державного виконавця зупиняти виконавче провадження – у нас були випадки, коли цим правом вони зловживали. Оскільки рішення суду вже набрало законної сили, то ніхто, крім самого суду, не вправі зупиняти процес його виконання.

Що стосується боротьби з хабарництвом і корупцією, то варто зазначити, що працювати до нас у більшості випадків приходять молоді люди, які щойно закінчили відповідні навчальні заклади. І в них немає ще цього вірусу – зловживати своїм службовим становищем. Зрозуміло, що не всі державні виконавці утримуються від спокуси взяти чужі гроші чи вчинити дії, які суперечать законодавству й підпадають під корупцію. І саме тому, окрім інших законодавчих і профі-

лактичних заходів, у цьому році в апараті ДВС ми створили спеціальний сектор по запобіганню корупції, який покликаний проводити профілактичні заходи і саме запобігати вчиненню корупційних дій.

Державна виконавча служба також дуже тісно співпрацює з правоохоронними органами й чітко реагує в разі надання інформації щодо вчинення виконавцем тих чи інших незаконних дій. Прикро, що в 2010 році було порушено 78 кримінальних справ проти державних виконавців, з них 12 – проти керівників структурних підрозділів. Можливо завдяки вжитим заходам таких фактів у ДВС надалі буде значно менше.

На сьогодні посадовий оклад державного виконавця складає від 972 до 1167 гривень. Звичайно, це мало. Але не будемо забувати про передбачену законом надбавку від 30 до 50 відсотків та винагороду державному виконавцю за вчасне й реальне виконання судового рішення, яка в новому законі збільшена з двох до п'яти відсотків від стягнутої суми. Робота в ДВС є хорошою платформою для професійної кар'єри. Оскільки багато наших державних виконавців, попрацювавши в нас певний період, переходять або до банківської сфери, або до юридичних організацій як кваліфіковані юристи, не кажучи вже про подальше працевлаштування до державних установ та служб.

Варто відзначити також і той факт, що на сьогодні державних виконавців забезпечено форменим одягом. І згідно з наказом, при проведенні виконавчих дій вони обов'язково повинні бути у формі встановленого зразка. Це, як вважаємо, дисциплінуватиме усіх учасників виконавчого процесу.